

PRAWO KARNE

PRAWO KARNE SKARBOWE

PRAWO KARNE WYKONAWCZE

Kazusy z rozwiązaniami

Krzysztof Kurowski, Igor Zgoliński

APLIKACJE PRAWNICZE

Wolters Kluwer

PRAWO KARNE
PRAWO KARNE SKARBOWE
PRAWO KARNE WYKONAWCZE

Kazusy z rozwiązaniami

Krzysztof Kurowski, Igor Zgoliński

APLIKACJE PRAWNICZE

Stan prawny na 1 lipca 2022 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-562-2

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Kazus 1 Przestępstwo kradzieży, fałszowania środków płatniczych, problematyka wymiaru kary oraz zasądzenia odszkodowania z urzędu	17
Kazus 2 Przestępstwo ciągle a ciąg przestępstw na przykładzie występku kradzieży	31
Kazus 3 Kradzież energii elektrycznej	45
Kazus 4 Ciąg przestępstw, mienie znacznej wartości	51
Kazus 5 Nadzwyczajne złagodzenie kary, przestępstwo rozboju	59
Kazus 6 Problematyka prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości	69
Kazus 7 Przestępstwo spowodowania wypadku komunikacyjnego	79
Kazus 8 Przestępstwo spowodowania zdarzenia powszechnie niebezpiecznego oraz niszczenia mienia	87
Kazus 9 Przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	91

Kazus 10	
Formy i stadia popełnienia przestępstwa	99
Kazus 11	
Przestępstwo kradzieży z włamaniem	105
Kazus 12	
Przestępstwo niezgłoszenia upadłości oraz wyłudzenia kredytu i oszustwa	111
Kazus 13	
Przestępstwo składania fałszywych zeznań.....	123
Kazus 14	
Przestępstwa oszustwa, paserstwa oraz problematyka przypadku przedmiotów	133
Kazus 15	
Instytucja współsprawstwa oraz wypadku mniejszej wagi na przykładzie występku rozboju	141
Kazus 16	
Orzekanie w przedmiocie dowodów rzeczowych, kradzież z włamaniem, niszczenie mienia	147
Kazus 17	
Przestępstwo ciągłe i ciąg przestępstw, występkę zgwałcenia i wymuszenia innej czynności seksualnej	153
Kazus 18	
Przestępstwo sutenerstwa	159
Kazus 19	
Podżeganie do przestępstwa	163
Kazus 20	
Wiek a możliwość przypisania odpowiedzialności karnej	167
Kazus 21	
Jedność czynu i zbieg przepisów ustawy na przykładzie przestępstwa narażenia człowieka na niebezpieczeństwo	173

Kazus 22

Zbrodnia zabójstwa a spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, którego następstwem jest śmierć człowieka, oraz zagadnienia dotyczące nieumyślnego spowodowania śmierci 181

Kazus 23

Zgwałcenie a zgwałcenie kwalifikowane 187

Kazus 24

Kumulatywna kwalifikacja prawna, występki naruszenia nietykalności cielesnej, znieważenia oraz czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego 201

Kazus 25

Rozbój zwykły a kwalifikowany 209

Kazus 26

Instytucja obrony koniecznej 217

Kazus 27

Spowodowanie wypadku w komunikacji i zaostrzenie karalności wobec sprawcy takiego przestępstwa 227

Kazus 28

Udaremnienie lub uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela 237

Kazus 29

Instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym, względne przyczyny odwoławcze 241

Kazus 30

Charakter prawny wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności 253

Kazus 31

Uporczywe niepłacenie podatku, pojęcie należności publicznoprawnej oraz przedawnienie karalności w Kodeksie karnym skarbowym 259

Kazus 32

Instytucja czynnego żalu a dobrowolne poddanie się odpowiedzialności na przykładzie przestępstwa niewpłacenia pobranego podatku, płatnik i inkasent w Kodeksie karnym skarbowym 267

Kazus 33	
Przestępstwo narażenia na bezpodstawny zwrot podatku	277
 Kazus 34	
Przestępstwo przemytu celnego oraz problematyka orzekania środka karnego w postaci przepadku przedmiotów w Kodeksie karnym skarbowym	295
 Kazus 35	
Utrudnianie kontroli skarbowej i podatkowej, wypadek mniejszej wagi	305
 Kazus 36	
Problematyka kwalifikacji prawnej wystawienia nierzetelnej faktury lub posługiwania się nią	325
 Kazus 37	
Uchybienia w prowadzeniu księgi	341
 Kazus 38	
Bezprawny przewóz towaru akcyzowego, nieujawnienie przedmiotu lub podstawy opodatkowania, paserstwo akcyzowe	345
 Kazus 39	
Wyroby akcyzowe, paserstwo	359
 Kazus 40	
Nieterminowa wpłata podatku	363
 Kazus 41	
Przepadek przedmiotów nienależących do sprawcy oraz orzeczenie przepadku ich równowartości	371
 Kazus 42	
Przemyt celny, popełnienie przestępstwa skarbowego a ograniczona poczynałość	377
 Kazus 43	
Proceduralne aspekty postępowania wykonawczego	381
 Kazus 44	
Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności	383

Kazus 45	
Podobieństwo przestępstw w kontekście zarządzenia wykonania kary	385
Kazus 46	
Warunkowe zwolnienie z reszty kary	389
Kazus 47	
Warunkowe zwolnienie a zatarcie skazania	393
Kazus 48	
Elementy wykonywania środka zabezpieczającego	395
Kazus 49	
Ponowne orzekanie w zakresie uchylenia środka zabezpieczającego	397
Przykładowe wzory wyroków	399
Literatura	413
Wykaz orzeczeń	421

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
k.k. z 1969 r.	– ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2022 r. poz. 859 ze zm.)
k.k.w.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2021 r. poz. 2008 ze zm.)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.)
p.r.d.	– ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 988 ze zm.)
p.u.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
UKC	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z 9.10.2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.Urz. UE L 269, s. 1, ze zm.)
u.o.s.k.	– ustawa z 23.06.1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz.U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223 ze zm.)

u.p.a.	– ustawa z 6.12.2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 143 ze zm.)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.)
u.p.d.o.p.	– ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 ze zm.)
u.p.n.	– ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r. poz. 2050 ze zm.)
u.p.s.n.	– ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
u.p.t.u.	– ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2022 r. poz. 931 ze zm.)
u.r.	– ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.)
u.s.c.	– ustawa z 27.08.2009 r. o Służbie Celnej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1799 ze zm.) – uchylona
ustawa o KAS	– ustawa z 16.11.2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 813 ze zm.)
u.w.t.	– ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2021 r. poz. 1119 ze zm.)

Czasopisma

Apel.-Gda.	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
Apel.-Lub.	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Lublinie
Biul. PK	– Biuletyn Prawa Karnego
Biul. SN	– Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
CzPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dor. Pod.	– Doradztwo Podatkowe
ECR	– European Court Reports
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz. Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
M. Pod.	– Monitor Podatkowy
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAG	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Gdańskiej
OSAW	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Wrocławskiej
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej i Izby Karnej
OSN(K)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Karne)
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karne i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych

OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiM	– Prawo i Medycyna
PiP	– Państwo i Prawo
POP	– Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
POSN	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Najwyższego
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Spółek	– Prawo Spółek
Probl. Praworz.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkl.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczpospolita PCD	– Rzeczpospolita, Prawo co dnia
St. Iur. Torun.	– Studia Iuridica Toruniensia
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zam. Pub. Dor.	– Zamówienia Publiczne Doradca
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUMK	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Inne

NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

WSTĘP

Przychylny odbiór książek pt. *Prawo karne. Kazusy z rozwiązaniami* oraz *Prawo karne. Prawo karne skarbowe. Kazusy z rozwiązaniami*, które wydaliśmy uprzednio nakładem wydawnictwa Wolters Kluwer, skłonił nas do podjęcia kolejnego wyzwania i przygotowania niniejszej publikacji. Bezpośredni wpływ na konieczność wydania konsekwentnego opracowania miał też sam ustawodawca, albowiem w międzyczasie w sposób istotny, a miejscami wręcz diametralny, zmodyfikował przepisy. W tych właśnie realiach powstał zamysł wydania kazusów z zakresu możliwie najszerszej pojętego prawa karnego, opartych na aktualnie obowiązującym stanie prawnym.

Zamysłem naszym pozostawało również kolejne rozbudowanie publikacji, tym razem o prawo karne wykonawcze. Materia regulowana treścią Kodeksu karnego wykonawczego jest duża, stąd – mając na uwadze całokształt opracowania – uznaliśmy za stosowne zaakcentowanie funkcjonujących tam elementów proceduralnych oraz niektórych instytucji związanych z normami prawa karnego materialnego. Materiał został tym samym nie tylko zaktualizowany do obowiązującego stanu prawnego, lecz także wydatnie rozszerzony. Tam, gdzie było to konieczne, poczyniono odpowiednie uwagi w zakresie stosowania norm prawa karnego procesowego. Finalnie powstała więc nowa, odmienna od poprzednich, pozycja wydawnicza, która jest opracowana na płaszczyźnie zmienionego (kilkukrotnie i obszernie) stanu prawnego.

Do rąk Czytelników oddajemy tym samym wszechstronne i zarazem aktualne kompendium z zakresu wiedzy praktycznej oraz teoretycznej. Przedstawia ono główne zasady stosowania przepisów karnych, nie tylko do momentu wydania wyroku przez sąd, ale i na etapie dalszym, wykonawczym. Pozwala na przeanalizowanie całokształtu schematów działania prawa w zaimprovizowanych okolicznościach, przez co wdraża do samodzielnego, swobodnego posługiwania się przepisami prawa karnego. Odnosi się przy tym do najbardziej relevantnych kwestii, które postrzegane bywają odmiennie zarówno w doktrynie, jak i w judykaturze. Z uwagi na swoje *stricte* praktyczne nastawienie książka zawiera nadto wzory różnych odmian wyroków sądów powszechnych.

Trzeba zauważyć, że praktyczne korzystanie z norm prawa karnego jest procesem dość skomplikowanym i potrafi niekiedy przysporzyć problemów nawet prawnikom z wielo-

letnim doświadczeniem. Szczególnie duże trudności sprawia jednak studentom prawa i absolwentom tego kierunku, a zatem osobom, których umiejętności będą weryfikowane na każdym etapie dalszego rozwoju zawodowego. Znajomość zasad działania organów państwowych stosujących prawo jest wszakże dla każdego prawnika najistotniejsza. Niniejsze opracowanie powstało po to, by przyczynić się do lepszego poznania i rozumienia norm *sensu largo* prawa karnego. Będzie zatem przydatne zwłaszcza aplikantom zawodów prawniczych, lecz także absolwentom studiów prawniczych przygotowującym się do egzaminów na aplikację oraz studentom poszukującym pogłębionej wiedzy.

Należy podkreślić, że niniejsza publikacja nie aspiruje do autorytatywnego rozstrzygania poszczególnych zagadnień. Poglądy prawne dotyczące tych samych stanów faktycznych mogą się bowiem znacznie różnić. W praktyce każdy jurysta, czy to adwokat, radca prawny, sędzia, czy prokurator, musi dokonywać własnych wyborów, niekiedy podyktowanych niuansami w interpretacji. Można więc mniemać, że zaproponowane rozwiązania i schematy stosowania przepisów prawa będą budziły dalsze dyskusje, a nawet spory, co jednak wpłynie wyłącznie pozytywnie na finalny efekt procesu edukacyjnego. Temu zaś zwłaszcza ma służyć ta książka. Wypada wyrazić nadzieję, że przystępne wyjaśnienia, które są w niej zawarte, przyczynią się do lepszego zrozumienia i stosowania przepisów z zakresu szeroko pojętego prawa karnego.

Autorzy

Kazus 1

PRZESTĘPSTWO KRADZIEŻY, FAŁSZOWANIA ŚRODKÓW PŁATNICZYCH, PROBLEMATYKA WYMIARU KARY ORAZ ZASĄDZENIA ODSZKODOWANIA Z URZĘDU

Jan K. w dniu 1.07.2021 r. z otwartego samochodu osobowego, zaparkowanego w B. przy ul. M., należącego do nieustalonej osoby, ukradł 100 banknotów o nominale 100 zł każdy.

Po dokładnym obejrzeniu banknotów – w miejscu swojego zamieszkania – zorientował się, iż wszystkie banknoty są podrobione. Postanowił pozbyć się ich w ten sposób, że dnia 2.07.2021 r. zakupił za nie w sklepie RTV w B. telewizor marki Samsung o wartości 3500 zł. Resztę sfałszowanych pieniędzy przekazał w dniu 14.08.2021 r. dyrektorowi Domu Dziecka w B. w postaci darowizny na cele charytatywne.

Obdarowany dyrektor po przyjęciu gotówki i dokładnym obejrzeniu banknotów zorientował się, że są one podrobione. W związku z tym o fakcie podejrzenia popełnienia przestępstwa zawiadomił miejscowo właściwą Komendę Miejską Policji w B., która niezwłocznie wszczęła w tej sprawie dochodzenie.

W toku postępowania ustalono wszystkie okoliczności faktyczne sprawy. W szczególności ujawniono, że papier, z którego wykonano fałszyfikaty banknotów, skradziony został przez nieznaną osobę z wytwórni papierów wartościowych i jego wartość wynosiła 150 zł.

W toku dochodzenia prokurator przedstawił Janowi K. zarzuty popełnienia przestępstw:

- 1) kradzieży pieniędzy w kwocie 10 000 zł na szkodę nieustalonej osoby, tj. czynu z art. 278 § 1 k.k.;
- 2) puszczenia w obieg podrobionych pieniędzy w sklepie RTV w B. oraz w siedzibie Domu Dziecka w B., tj. czynu z art. 310 § 1, art. 312 i 286 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Następnie prokurator Prokuratury Okręgowej w B. skierował do właściwego miejscowo Sądu Okręgowego w B. przeciwko Janowi K. akt oskarżenia, zarzucając mu popełnienie przestępstw zgodnie z wydanym wcześniej postanowieniem o przedstawieniu zarzutów.

Po przeprowadzeniu przewodu sądowego Jan K. został uznany za winnego popełnienia:

- 1) przestępstwa kwalifikowanego z art. 278 § 1 k.k., polegającego na kradzieży 100 sztuk sfałszowanych banknotów o nominałach 100 zł każdy;
- 2) przestępstwa kwalifikowanego z art. 310 § 1 i 2, art. 312 i 286 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k., polegającego na tym, że w dniu 2.07.2015 r. zakupił za wyżej wymienione banknoty telewizor marki Samsung o wartości 3500 zł, zaś resztę sfałszowanych pieniędzy przekazał w dniu 14.08.2021 r. dyrektorowi Domu Dziecka w B. w postaci darowizny na cele charytatywne.

Jednocześnie Sąd Okręgowy w B. wymierzył Janowi K. kary jednostkowe pozbawienia wolności, a następnie w ich miejsce karę łączną 3 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat próby, zasądził odszkodowanie w kwocie 3500 zł na rzecz właściciela sklepu RTV i w kwocie 6500 zł na rzecz Domu Dziecka w B., zwolnił oskarżonego w całości z zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych. Wyrok nie zawierał innych rozstrzygnięć.

Oceń zasadność wyroku Sądu Okręgowego w B., a także czynności podjęte w toku postępowania przygotowawczego.

Rozwiązanie

W myśl art. 278 § 1 k.k. przestępstwa kradzieży w typie podstawowym dopuszcza się sprawca, który zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą¹. W związku z tym znamiona przedmiotowe tego występkę wyczerpują bezprawny² (bez żadnej do

¹ W nawiązaniu do art. 181 k.c. nie jest możliwa kradzież rzeczy niczyjej.

² Sprawca, który w celu przywłaszczenia zabiera mienie uprzednio zagarnięte przez inną osobę i pozostające w jej władztwie, w zależności od jego wartości może dopuścić się przestępstwa określonego w art. 199, 201 albo 203 k.k. z 1969 r. (obecnie art. 278 § 1 k.k.) (uchwała SN z 19.04.1977 r., VII KZP 3/77, OSNKW 1977/6, poz. 54). Przez zabór rzeczy (w tym pieniędzy) należy rozumieć wyjęcie rzeczy spod władztwa osoby dotychczas nią władającej i objęcie jej we własne władanie wbrew woli osoby nią dysponującej. Władztwo nad rzeczą jako stan faktyczny podlegający ochronie może być pozbawione nawet jakiegokolwiek podstawy prawnej, może mieć nawet charakter nielegalny (postanowienie SA w Katowicach z 13.02.2008 r., II AKp 24/08, KZS 2008/4, poz. 83). „Nie budzi żadnych wątpliwości, zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie, że rzecz stanowiąca współwłasność jest dla każdego ze współwłaścicieli rzeczą cudzą w rozumieniu art. 120 § 7 k.k. [z 1969 r., obecnie art. 115 § 9 k.k. – przypis I.Z i K.K.]. Tym samym działanie współwłaściciela może prowadzić do odpowiedzialności karnej z art. 204 k.k. [z 1969 r., obecnie art. 284 § 1 k.k. – przypis I.Z i K.K.], jeżeli przybiera postać przywłaszczenia, co ma miejsce wówczas, gdy sprawca podejmuje działania wbrew woli pozostałych współwłaścicieli, czyniąc to w zamiarze włączenia przedmiotu współwłasności do swego majątku odrębnego lub przyjęcia do własnej, wyłącznej dyspozycji” (wyrok SN z 4.06.1998 r., V KKN

tego podstawy i bez zgody właściciela lub osoby, od której rzecz tę zabrano) zabór lub bezprawne przejęcie cudzej rzeczy ruchomej, przedstawiającej wartość materialną, w zamiarze przywłaszczenia.

Rzecz ruchoma jako przedmiot kradzieży opisana została w Kodeksie karnym z zastosowaniem terminologii cywilistycznej. Taki stan rzeczy nakazuje, aby przy interpretacji znamion przestępstwa kradzieży odwoływać się do brzmienia i wykładni tego pojęcia w prawie cywilnym. Na plan pierwszy wysuwa się przepis art. 45 k.c., w świetle którego rzeczami są tylko przedmioty materialne, przy czym, choć wprowadzono podstawowy podział rzeczy na nieruchomości i ruchomości, próżno szukać w Kodeksie cywilnym definicji rzeczy ruchomej. W związku z tym przyjmuje się, że rzeczami ruchomymi są przedmioty materialne niebędące nieruchomościami, których definicję zawiera art. 46 k.c. W literaturze cywilistycznej podkreśla się, że cechą przedmiotu materialnego jest jego samoistość, tzn. takie wyodrębnienie od innych przedmiotów, iż może być on traktowany w obrocie jako dobro będące przedmiotem samodzielnym. Podkreśla się także, że rzeczami nie są dobra niematerialne, prawa ani różnego rodzaju energie³.

Należy jednak w tym miejscu zauważyć, iż powyższa cywilistyczna definicja nie wyczerpuje w sposób zupełny sensu pojęcia rzeczy ruchomej w świetle przepisów prawa karnego. Zgodnie bowiem z treścią dyspozycji art. 115 § 9 k.k. „Rzecz ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce”. Na gruncie prawa karnego wykształciła się zatem autonomiczna definicja rzeczy ruchomej, która ze względu na specyficzne zadania penalne tej gałęzi prawa swoim zakresem znaczeniowym obejmuje również polskie i obce środki płatnicze, papiery wartościowe (weksle, czek, warrandy, akcje, obligacje itp.), a także niemieszczące się w ustawowej systematyce papierów wartościowych inne dokumenty uprawniające do otrzymania towaru, płatnego świadczenia lub udziału w zyskach, jak np. certyfikaty depozytowe, akredytywy, bilety uprawniające do płatnego świadczenia⁴.

220/97, Prok. i Pr.-wkł. 1999/1, s. 3). „Kradzież rzeczy wchodzących w skład wspólnego majątku małżonków polega na wyjęciu tych rzeczy spod wspólnego władztwa i rozporządzeniu nimi jak własnymi wbrew woli współmałżonka i bez zamiaru zwrócenia” (wyrok SA w Krakowie z 30.12.1999 r., II AKA 223/99, KZS 2000/1, poz. 27). Por. także wyrok SN z 18.12.1998 r., IV KKN 98/98, Prok. i Pr.-wkł. 1999/7–8, s. 5; R. Balicki i in., *Encyklopedia prawa*, red. U. Kalina-Prasznica, Warszawa 2007, s. 337.

³ Uchwała SN z 26.11.2003 r., I KZP 21/03, OSNKW 2004/1, poz. 1; I. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 1986, s. 16 i 17; M. Budyn, M. Kulik, *Glosa do wyroku SA w Lublinie z 9.12.2002 r., II AKA 306/02*, WPP 2004/4, s. 146; W.J. Katner [w:] B. Giesen i in., *Kodeks cywilny. Część ogólna. Komentarz*, red. M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2009, art. 45 k.c.

⁴ A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz do części szczególnej*, Warszawa 2005, art. 278 k.k.

Nie mieszczą się natomiast w zakresie znaczeniowym pojęcia rzeczy ruchomej wyodrębnione z przyrody przedmioty materialne, które nie posiadają w legalnym obrocie towarowym żadnej wartości ekonomicznej (np. dowody osobiste, dyplomy). Nie znaczy to jednak, iż pozostają one poza ochroną prawa karnego w znaczeniu *sensu largo*. Widząc ich zasadniczą rolę dla prawidłowego funkcjonowania mechanizmów społecznych, ustawodawca zagwarantował tutaj odrębną ochronę, czego przejawem są unormowania zawarte chociażby w art. 275 oraz 276 k.k. czy art. 126 k.w.

W doktrynie i praktyce prawa karnego wykształciła się teoria tzw. czynów przepołowionych. Opiera się ona *in genere* na założeniu, że popełniany przez sprawcę czyn o określonych znamionach w zależności od stopnia szkodliwości społecznej z woli ustawodawcy raz będzie kwalifikowany jako występki, a innym razem jako wykroczenie. Warunkiem zaistnienia tej konstrukcji jest oczywiście istnienie w obrocie prawnym czynu, który stanowiłby odbicie określonego typu przestępstwa z części szczególnej Kodeksu karnego. Taką zbieżność można zaobserwować na przykładzie przestępstwa kradzieży. Warunkiem *sine qua non* możliwości wyczerpania przez sprawcę znamion przedmiotowych tego występku jest bowiem wartość ekonomiczna cudzej rzeczy ruchomej będącej przedmiotem wykonawczym. Zgodnie bowiem z art. 119 § 1 k.w. wykroczenia dopuszcza się ten, „Kto kradnie [...] cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 500 złotych [...]”. W związku z tym kwota 500 zł wyznacza granicę, za pomocą której ustawodawca oddzielił od siebie przestępstwa i wykroczenia przeciwko mieniu.

Występek z art. 278 § 1 k.k. może być popełniony tylko umyślnie, co praktycznie oznacza, że jego sprawca zabiera cudzą rzecz ruchomą w celu przywłaszczenia, tj. włączenia owej rzeczy do swego majątku, z trwałym pozbawieniem władztwa nad nią dotychczasowego jej właściciela⁵. Ze względu na fakt, iż sprawca kradzieży musi działać „w celu przywłaszczenia”, przestępstwo to trzeba zakwalifikować do grupy tzw. przestępstw kierunkowych. Dla ich popełnienia konieczne jest, aby sprawca ukierunkował swoje działanie na osiągnięcie określonego celu – w tym przypadku jest to przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej. Sprawca musi zatem działać z wyraźnie skonkretyzowanym zamiarem, tzw. *dolus coloratus*, któremu zostają podporządkowane wszelkie przedsięwzięte przez niego czynności, służące realizacji jego bezprawnego zamierzenia. Niezbędne jest tu więc wykazanie, że sprawca miał świadomość znaczenia swojego działania, tzn. tego, iż zmierzał do przywłaszczenia rzeczy i jednocześnie chciał przywłaszczyć sobie cudzą rzecz ruchomą⁶. Tym samym niemożliwe jest popełnienie przestępstwa kradzieży z zamiarem ewentualnym, gdy sprawca jedynie godzi się, że podjęte przez niego czynności mogą doprowadzić do zabrania cudzej rzeczy ruchomej, i jest mu to obojętne⁷.

⁵ Wyrok SN z 17.02.1989 r., V KRN 280/88, OSNPG 1989/8, poz. 94.

⁶ Wyrok SN z 5.05.1999 r., V KKN 406/97, Prok. i Pr.-wkl. 2000/4, s. 6.

⁷ A. Barczak-Oplustil i in., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. 3, red. A. Zoll, LEX 2006, art. 278 k.k.

Chęć osiągnięcia korzyści majątkowej przez sprawcę nie należy do znamion przestęstwa kradzieży. Analogiczny pogląd został wyrażony w uzasadnieniu do Kodeksu karnego z 1932 r. Twórcy tego Kodeksu, analizując pojęcie przywłaszczenia, nie wspominali o zamiarze wzbogacenia się albo zamiarze osiągnięcia korzyści. Ich zdaniem „Wzbogacenie się albo korzyść majątkowa w przypadku kradzieży mogą być uważane za skutek działania przestępnego, skutek bynajmniej zresztą niekonieczny, albowiem kradzież nie przestanie być kradzieżą także wówczas, gdy sprawca zabiera cudze mienie, aby je oddać trzeciej osobie, albo je zużyć na zaspokojenie natychmiastowej potrzeby, tak więc, aby postępować z tą rzeczą, jak może postępować tylko właściciel, tj. aby ją sobie przywłaszczyć”⁸.

Na zakończenie tej części rozważań należy wskazać, że w przypadku przestęstwa kradzieży działanie sprawcy należy uznać za ukończone z chwilą, gdy sprawca zawładnął rzeczą, objął ją w swoje posiadanie, bez względu na to, czy zdołał następnie urzeczywistnić zamiar rozporządzenia tą rzeczą jako swoją⁹. W związku z tym stopień utrwalenia władztwa nad tą rzeczą ruchomą, dalsze jej losy oraz dalsze zamiary sprawcy względem niej są obojętne z punktu widzenia oceny prawnej czynu pod kątem wyczerpania znamion art. 278 § 1 k.k.¹⁰

Mając powyższe na względzie, należy wskazać, że Jan K. formalnie wyczerpał znamiona występkę lub wykroczenia kradzieży. Z treści kazusu wynika bowiem, iż w sposób bezprawny zabrał z samochodu należącego do nieznanego osoby 100 sztuk banknotów o nominale 100 zł każdy. Celem jego działania było bezprawne wejście w posiadanie tych rzeczy ruchomych.

W dalszej kolejności należy rozpatrzyć, jaki wpływ na odpowiedzialność Jana K. miał fakt, że ukradł fałszowane pieniądze. W zasadzie jedynym warunkiem przypisania odpowiedzialności za popełnienie występkę spenalizowanego w art. 278 § 1 k.k. jest jednoznaczne określenie, czy fałszowane banknoty miały jakąkolwiek wartość materialną, a tym samym, czy można było zaliczyć je do grupy rzeczy ruchomych. Znakami pieniężnymi Rzeczypospolitej Polskiej są banknoty i monety opiewające na złote i grosze. Znaki pieniężne emitowane przez Narodowy Bank Polski są prawnymi środkami płatniczymi na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Fałszywe znaki pieniężne podlegają zatrzymaniu bez prawa do zwrotu ich równowartości. (art. 31, 32 i 35 ust. 1 ustawy z 29.08.1997 r. o Narodowym Banku Polskim, Dz.U. z 2022 r. poz. 492). Z powyższego wynika, iż obowiązuje kategoriyczny zakaz zrównywania wartości nominalnej fałszowanych pieniędzy z pieniędzmi autentycznymi, wyemitowanymi przez Narodowy Bank

⁸ Uchwała SN z 23.04.1998 r., I KZP 1/98, OSNKW 1998/5–6, poz. 23; J. Wojciechowski, *Analiza pojęcia zaboru jako element kradzieży mienia*, „Zeszyty Naukowe UMCS” 1970/16; Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja Prawa Karnego, *Projekt Kodeksu Karnego. Uzasadnienie Części Szczegółowej*, t. 5, z. 4, Warszawa 1930, s. 216–217.

⁹ Wyrok SN z 21.01.1985 r., II KR 311/84, OSNPG 1985/8, poz. 110.

¹⁰ Wyrok SN z 11.01.1988 r., II KR 343/87, OSNKW 1988/7–8, poz. 55.

Polski. Niedopuszczalne jest więc wyliczenie wartości sfałszowanych pieniędzy według kryterium mocy nabywczej ich legalnych odpowiedników. Najbardziej racjonalne jest zatem w tym stanie faktycznym odwołanie się do wartości specjalnego papieru, z którego wytworzono pieniądze¹¹.

W związku z tym, że w toku postępowania przygotowawczego ustalono, iż wartość papieru, na którym wykonano fałszyfikaty, wynosiła 150 zł, należy wskazać, iż Jan K. swoim zachowaniem wyczerpał co najwyżej znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. Nie można mu zatem było postawić zarzutu popełnienia występkę kradzieży.

Kończąc tę część rozważań, należy się zastanowić, czy jakikolwiek wpływ na odpowiedzialność Jana K. mógł mieć fakt, iż pozostawał w błędzie co do okoliczności faktycznej dotyczącej oryginalności pieniędzy, które ukradł. W tym zakresie tytułem wstępu trzeba podnieść, że: „Określenie błędu co do okoliczności stanowiących znamię czynu zabronionego nie odbiega merytorycznie od regulacji kodeksu z 1969 r. Wydaje się jednak sformułowaniem lepszym. Błąd taki wyłącza popełnienie umyślnego czynu zabronionego i to jest jego funkcją. Stąd problem odpowiedzialności za przestępstwa nieumyślne pozostawiono wyłącznej regulacji przepisów stanowiących o odpowiedzialności za przestępstwa nieumyślne (art. 8 k.k. i art. 9 § 2 k.k.). Nowy kodeks zawiera uregulowanie przypadku usprawiedliwionego urojenia sobie przez sprawcę okoliczności, od której wystąpienia zależy łagodniejsza odpowiedzialność (typ uprzywilejowany). Według dotychczas obowiązującego stanu prawnego sytuacja taka mogła być rozwiązywana bądź przez sztuczną konstrukcję usiłowania nieudolnego przestępstwa typu uprzywilejowanego, bądź przez trudne do uzasadnienia z punktu widzenia polityki kryminalnej przyjęcie odpowiedzialności za przestępstwo nieumyślne typu zasadniczego, bądź przez przyjęcie kumulatywnego zbiegu tych dwóch ocen. Tak więc w przypadku usprawiedliwionego urojenia sprawca odpowiada jak za dokonanie przestępstwa typu uprzywilejowanego, a w przypadku błędu nieusprawiedliwionego sprawca powinien odpowiadać za umyślne przestępstwo typu zasadniczego. Jest to uzasadniony kryminalno-politycznie wyjątek od reguły przyjętej w art. 28 § 1 k.k. W tym zakresie art. 28 § 2 k.k. pełni funkcję *lex specialis*”¹².

Zgodnie z art. 28 § 1 k.k. nie popełnia przestępstwa, kto pozostaje w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego (analogiczne unormowanie zawiera art. 7 § 2 k.w.). Generalizując, można powiedzieć, iż błąd sprawcy może polegać na jego nieświadomości co do okoliczności faktycznych występujących w obiektywnej rzeczywistości albo na urojeniu sobie przez niego pewnych elementów tej rzeczywistości, które realnie nie istnieją¹³. Błąd co do okoliczności stanowiącej zna-

¹¹ Wyrok SN z 11.01.1988 r., II KR 343/87.

¹² Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu karnego [w:] *Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami*, red. I. Fredrich-Michalska, I. Stachurska-Marcińczak, Warszawa 1997.

¹³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2010, art. 28 k.k.

mię popełnionego przez sprawcę czynu zabronionego nie jest przy tym uwarunkowany wyłącznie zaistnieniem obiektywnie wywołujących go czynników zewnętrznych i może być również następstwem czynnika subiektywnego, tj. powstałych w umyśle sprawcy z powodu ulegania silnym emocjom zakłóceń procesu poznania rzeczywistości¹⁴. Z drugiej strony należy pamiętać, że nie można rozpatrywać w kategorii błędu różnicy między ocenami powszechnie akceptowanymi a indywidualną skalą wartościowania i ocen sprawcy¹⁵.

W rozumieniu art. 28 § 1 k.k. błąd co do okoliczności stanowiącej znamię popełnionego przez sprawcę czynu zabronionego, wynikający z niezgodności między rzeczywistością a jej odbiciem w jego świadomości, musi mieć charakter prawnie istotny, tzn. dotyczyć bezpośrednio okoliczności wchodzącej w skład znamion danego typu czynu zabronionego¹⁶. Z kolei „[...] w kontekście art. 28 § 1 k.k. nieistotnym błędem jest tzw. zboczenie działania (*aberratio ictus*) zwane również zboczeniem strzału lub rzutu. Zachodzi ono wówczas, gdy zamierzone działanie sprawcy przeciwko określönemu przedmiotowi trafia innym przedmiot ochrony prawnej, aniżeli objęty zamiarem sprawcy. W sytuacji gdy przedmioty: zamierzony i trafiony posiadają jednakową wartość prawną błąd taki nie ma znaczenia prawnego na równi z błędem co do osoby”¹⁷.

W niniejszym stanie faktycznym wobec Jana K. nie można zastosować prawnokarnej konstrukcji błędu. Chciał on bowiem (miał bezpośredni zamiar) dokonać kradzieży i w istocie zrealizował swoje zamierzenie. Pomylił się natomiast co do specyfiki przedmiotu wykonawczego. Taki błąd jednak nie może być traktowany jako błąd co do znamienia. Należy wskazać, iż określone w art. 278 § 1 k.k. zachowanie polega na „zabraniu w celu przywłaszczenia cudzej rzeczy ruchomej”, czyli każdej rzeczy mającej jakąkolwiek wartość majątkową, a nie tylko takiej, której wartość powinna być zgodna z chęcią sprawcy¹⁸.

Mając na względzie powyższe, należy wskazać, iż zarówno prokurator we wniesionym przez siebie akcie oskarżenia, jak i Sąd Okręgowy w B. w wyroku skazującym dokonali błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego Janowi K. Jak bowiem była o tym mowa, swoim zachowaniem wyczerpał on wyłącznie znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., a nie wystętku z art. 278 § 1 k.k.

Zanim przejdziemy do dalszych rozważań, należy przeanalizować kwestię współkaralności czynów następnych. Wyjaśnienie tego zagadnienia odnosi się bowiem w sposób bezpośredni do sytuacji Jana K.

¹⁴ Postanowienie SN z 19.02.2003 r., V KK 153/02, OSNwSK 2003/1, poz. 375.

¹⁵ Wyrok SN z 14.06.2006 r., WA 19/06, OSNwSK 2006/1, poz. 1243.

¹⁶ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys ujęcia systemowego*, Warszawa 1995, s. 341.

¹⁷ P. Palka, *Błąd co do okoliczności faktycznych (error facti)*, Prok. i Pr. 2002/4, s. 30.

¹⁸ Wyrok SN z 13.05.2002 r., V KKN 141/01, LEX nr 53914.

Wieloletnia praktyka wymiaru sprawiedliwości wymogła konieczność rozstrzygnięcia kwestii eliminacji wielości ocen prawnych zachowania sprawcy w kontekście prawidłowego stosowania zasad represji karnej. Doprowadziło to do wykrywania się nieusankcjonowanego prawnie poglądu o współukaraniu czynu poprzedniego sprawcy przez jego czyn następczy czy też czynu następczego przez czyn poprzedni. Należy jednak wskazać, iż instytucja ta nie może być stosowana niejako automatycznie w każdym stanie faktycznym. Jej celem jest bowiem nie tyle ułatwienie pracy prokuraturze lub sądom, ile przede wszystkim należyte określenie granic odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa, wyznaczonych przedmiotowymi i podmiotowymi granicami jego działania. Dlatego za każdym razem organy wymiaru sprawiedliwości powinny w swoich ocenach uwzględnić realia konkretnej sprawy.

W orzecznictwie ugruntowało się kilka zasad, którymi należy się kierować, rozstrzygając powyższą kwestię. Należą do nich:

- a) integralne powiązanie czynu, za który sąd skazuje sprawcę i wymierza mu karę, z czynem, który uznany zostaje za współukarane przestępstwo następce;
- b) porównanie stopnia społecznej szkodliwości obu czynów (przy czym za współukarane nie może być uznane przestępstwo następce przewyższające stopniem społecznej szkodliwości czyn, który stanowi podstawę skazania i wymierzenia kary, lub w istotny sposób wzmagające skutek wywołany przestępstwem głównym);
- c) tożsamość przedmiotu zamachu przestępstwa głównego i następczego oraz tożsamość pokrzywdzonego¹⁹.

Przekładając powyższe rozważania teoretyczne na stan faktyczny niniejszej sprawy, należy wskazać, iż dalsze zachowania przestępne Jana K. po dokonaniu przez niego kradzieży nie mogą być traktowane jako czyny współukarane następce. Nie można przede wszystkim jednoznacznie przyjąć, że jego dalsze działania były integralnie powiązane z kradzieżą. Celem działania Jana K. nie było bowiem skonsumowanie owoców tego występku, tylko uniknięcie strat wynikających z kradzieży sfalszowanych pieniędzy. Z treści opisu stanu faktycznego wynika, iż gdy sprawca zorientował się, że pieniądze były fałszywe, podjął zamiar dokonania kolejnego przestępstwa, polegającego na wprowadzeniu ich do obrotu. W dalszej kolejności należy podnieść, iż występuje zasadnicza dysproporcja w szkodliwości społecznej pomiędzy wykroczeniem z art. 119 § 1 k.w. a przestępstwami z art. 310 § 1 i 2, art. 312 i 286 § 1 k.k. Poza art. 286 § 1 k.k. czyny następce mają inny przedmiot ochrony, którym jest autentyczność pieniędzy, innych środków płatniczych i dokumentów uprawniających do podjęcia sumy pieniężnej albo zawierających obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach lub stwierdzenia uczestnictwa w spółce (art. 310 § 1 i 2, art. 312 k.k.). W niniejszym stanie faktycznym nie było możliwości zastosowania tej konstrukcji na korzyść Jana K.

¹⁹ Postanowienie SN z 25.02.2002 r., I KZP 1/02, OSNKW 2002/5–6, poz. 35.

Zarówno prokurator w akcie oskarżenia, jak i Sąd Okręgowy w B. w wyroku skazującym przypisali Janowi K. sprawstwo zbrodni z art. 310 § 1 k.k. Było to nieprawidłowe. Do znamion tego przestępstwa należy podrabianie albo przerabianie polskich albo obcych pieniędzy, innych środków płatniczych albo dokumentów uprawniających do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierających obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce lub z pieniędzy, innego środka płatniczego, albo usuwanie oznaki umorzenia z takiego dokumentu.

Zgodnie z wypracowanym, jednolitym w doktrynie i orzecznictwie prawa karnego poglądem przez podrabianie należy rozumieć takie działanie ze strony sprawcy, które polega na bezprawnym wytworzeniu, spreparowaniu banknotu, monety albo papieru wartościowego, które będą przedstawiały taki stopień podobieństwa do oryginału, że w obrocie prawnym mogą być poczytane za oryginał. W przypadku tego działania bezpośrednio atakowanym dobrem prawnym jest w związku z tym autentyczność pieniędzy, monet i papierów wartościowych. Przerobienie z kolei związane jest z wprowadzeniem zmian w autentycznym banknocie, papierze wartościowym lub autentycznej monecie celem naruszenia prawdziwości ich treści (np. przez podwyższenie wartości nominału).

Penalizowana jest także czynność polegająca na usunięciu oznaki umorzenia zamieszczonej na pieniądzu lub papierze wartościowym. Sprawca *de facto* przywraca dokumentowi pierwotny wygląd, a tym samym „wartość”²⁰.

Z opisu stanu faktycznego wynika, iż Jan K. nie wykonał żadnej z tych czynności, a jego działanie ograniczyło się jedynie do kradzieży już uprzednio sfalszowanych przez kogoś pieniędzy, a następnie wprowadzenia ich do obiegu. Jego zachowanie można rozpatrywać jako wyczerpujące znamiona występkę z art. 310 § 2 k.k. Zgodnie z tym przepisem odpowiedzialność karną ponosi sprawca, który pieniądź, inny środek płatniczy lub znak pieniężny albo dokument określony w § 1 puszcza w obieg albo go w takim celu przyjmuje, przechowuje, przewozi, przenosi, przesyła, albo pomaga w jego zbyciu lub ukryciu. Odmiany czynności czasownikowej polegającej na „puszczeniu w obieg”, m.in. sfalszowanych pieniędzy, mogą polegać na wykonywaniu dopuszczalnych form czynności cywilnoprawnych występujących w przestrzeni społecznej, np. przez umowy sprzedaży, pożyczki, darowizny i inne²¹.

Analizując zachowanie Jana K. przez pryzmat powyższych założeń teoretycznych, należy przyjąć, że wypełnił on znamiona występkę z art. 310 § 2 k.k. Dwa razy bowiem puścił w obieg (zakupując telewizor i dokonując darowizny) pieniądze, o których wiedział, że były podrobione. Świadomość ta wystarczy dla przypisania mu sprawstwa. W tym miejscu należy rozpatrzyć także, czy Jan K. swoim zachowaniem nie wyczerpał również

²⁰ R. Zakrzewski, *Ochrona obrotu pieniędzmi i papierami wartościowymi w nowym kodeksie karnym*, PUG 1998/5, s. 15.

²¹ R. Zakrzewski, *Ochrona obrotu pieniędzmi...*, s. 15.

znamion przestępstwa z art. 312 k.k. Literalna wykładnia tego przepisu prowadzi jednak do wniosku, że nie zrealizował on jednego ze znamion przedmiotowych tego występkę w postaci „otrzymania” rzeczy określonej w art. 310 § 1 k.k. Termin ten wskazuje na dobrowolność otrzymania danego przedmiotu od innej osoby. Z treści kazusu wynika z kolei, iż Jan K. sfałszowane pieniądze ukradł. Istnieje jednak czysto hipotetyczna możliwość realnego zbiegu przepisów art. 310 § 1 i art. 312 k.k., w sytuacji gdy sprawca puszcza w obieg sfałszowane środki płatnicze lub dokumenty, przy czym o fałszywości jednego z nich dowiedział się po jego otrzymaniu. Należy wówczas przyjąć zbieg przepisów.

Dodatkowo trzeba wskazać, że osoba puszczająca w obieg sfałszowane pieniądze w określonych wypadkach swoim zachowaniem może także wyczerpać znamiona czynu z art. 286 k.k. Nabycie przez sprawcę mienia lub usług i otrzymanie autentycznych pieniędzy tytułem zwrotu różnicy pomiędzy ceną nabytych dóbr a wręczonym sprzedawcy lub usługodawcy sfałszowanym środkiem płatniczym należy bowiem traktować jako wprowadzenie w błąd, co uzasadnia przedstawienie sprawcy zarzutu z art. 310 § 2 w zw. z art. 286 § 1 w zw. z art. 11 § 2 k.k.²² Jan K., kupując za sfałszowane pieniądze telewizor marki Samsung, oprócz występkę z art. 310 § 2 k.k. wypełnił także znamiona przestępstwa oszustwa spenalizowanego w art. 286 § 1 k.k. Działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wprowadził bowiem w błąd sprzedawcę co do autentyczności pieniędzy w kwocie 3500 zł, czym doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem z jego strony w postaci sprzedaży telewizora. Z powyższego wynika jednak, że nie zrealizował znamion oszustwa, przekazując sfałszowane pieniądze jako darowiznę na rzecz Domu Dziecka w B. Jan K. w tym zakresie nie działał bowiem z zamiarem osiągnięcia korzyści majątkowej. Nie doszło także do rozporządzenia mieniem na jego rzecz ze strony Domu Dziecka.

Brak było podstaw do potraktowania obydwu przytoczonych powyżej zachowań Jana K. jako jednego czynu ciągłego przy zastosowaniu konstrukcji z art. 12 § 1 k.k. Nie było w tym zdarzeniu z góry powziętego zamiaru.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w B. było wadliwe także w zakresie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, orzeczonej w stosunku do oskarżonego Jana K.

Dla wyjaśnienia powyższej nieprawidłowości należy w pierwszej kolejności uwypuklić, iż sąd karny jest sądem czynu, a nie sprawy *in genere*. Z tego wynika teza, iż sąd ten w przypadku realnego zbiegu przestępstw w jednym postępowaniu powinien rozpatrzyć oddzielnie wszelkie okoliczności wpływające na wymiar kary stosownie do każdego z czynów, za które oskarżony zostanie skazany. W tym zakresie sąd powinien rozpatrzyć także możliwość zastosowania wobec oskarżonego możliwości warunkowego zawieszenia wykonania każdej z orzeczonych kar. Dopiero, w sytuacji gdy w stosunku

²² J. Szmigielska, *Falsz materialny w polskim prawie karnym*, NKPK 2006/19, s. 53.

do wszystkich rozpatrywanych z osobna czynów spełnione zostały przesłanki zawarte w art. 69 § 1 k.k., możliwe jest rozpatrywanie przez organ orzekający kwestii zawieszenia kary łącznej (oczywiście, w sytuacji gdy jej wymiar nie przekracza roku pozbawienia wolności, a sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności). Nie do zaakceptowania byłaby sytuacja, w której np. w stosunku do jednego z dwóch pozostających w zbiegu czynów spełnione byłyby wszystkie przesłanki warunkowego zawieszenia, a w stosunku do drugiego nie. W tym zakresie bowiem, nawet w przypadku orzeczenia kary łącznej w wymiarze nieprzekraczającym roku pozbawienia wolności, brak byłoby przesłanek zawieszenia kary łącznej, ponieważ *de facto* brak byłoby pozytywnej prognozy kryminalistycznej wobec oskarżonego. Z powyższego wyводу nie wynika jednak, aby sąd w wyroku orzekł w stosunku do każdej z kar z osobna warunkowe zawieszenie jej wykonania, a później dokonywał analogicznego zabiegu w stosunku do kary łącznej. Działanie to bowiem prowadziłoby do trudności związanych z wykonaniem takiego wyroku w sytuacji, gdyby w każdym z przypadków sąd orzekł oddzielnie obowiązki probacyjne. Kodeks karny nie przewiduje ich łączenia. Dlatego też w pierwszej kolejności należy orzec kary jednostkowe, a następnie karę łączną, która zostanie warunkowo zawieszona. W stosunku do tej kary zostaną także orzeczone środki probacyjne z art. 72 k.k.²³

Mając powyższe na względzie, należy wskazać, że Sąd Okręgowy w B. postąpił wbrew dyspozycji art. 69 § 1 k.k., zgodnie z którą sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającym roku, jeżeli dodatkowo sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w B. było wadliwe także z powodu zasądzenia z urzędu odszkodowania w kwocie 6500 zł na rzecz Domu Dziecka w B. Zgodnie z art. 5 pkt 31 ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396) przepis art. 415 § 4 k.p.k. z dnia 1.07.2015 r. przestał obowiązywać.

Wydaje się, że Sądowi Okręgowemu w B. chodziło o naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem. Zgodnie z nomenklaturą cywilistyczną naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł (*damnum emergens*), oraz korzyści, które mógłby osiągnąć (*lucrum cessans*), gdyby mu szkody nie wyrządzono (art. 361–363 k.c.). Zasądzone odszkodowanie powinno zapewniać pokrzywdzonemu pełną kompensatę strat, jakich doznał w wyniku przestępnego działania sprawcy. Zasądzając odszkodowanie, sąd określa odsetki od daty wyrządzenia szkody²⁴. Odszkodowanie z urzędu może

²³ Uchwała SN z 21.11.2001 r., I KZP 14/01, OSNKW 2002/1–2, poz. 1.

²⁴ R.A. Stefański [w:] J. Bratoszewski i in., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, red. Z. Gościński, LEX 2003, art. 415 k.p.k.; uchwała SN z 23.01.1964 r., VI KO 14/63, OSNKW 1964/5, poz. 69; wyrok SN z 14.10.1974 r., V KR 230/74, OSNPG 1975/2, poz. 25; postanowienie SA w Katowicach z 29.11.2006 r., II AKa 226/06, LEX nr 275711.

być zasądzone jedynie na rzecz osoby pokrzywdzonej danym przestępstwem (art. 49 § 1 k.p.k.). Mając powyższe na względzie, należy wskazać, że Dom Dziecka w B. w myśl przepisu art. 310 § 2 k.k. nie był podmiotem pokrzywdzonym zachowaniem Jana K. Nie było więc podstaw do orzeczenia z urzędu na jego rzecz odszkodowania. Sąd Okręgowy w B. nie orzekł przy tym w wyroku o obowiązkowym przepadku sfalszowanych pieniędzy, czym naruszył przepis art. 316 § 1 k.k.

Na zakończenie należy poczynić kilka uwag natury proceduralnej. Z treści kazusu wynika, że postępowanie przygotowawcze w sprawie było prowadzone w formie dochodzenia. Abstrahując od faktu błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego Janowi K., należy wskazać, że taka forma była nieprawidłowa. Zgodnie bowiem z art. 325b § 2 k.p.k. „Spośród spraw o przestępstwa wymienione w § 1 pkt 1 nie prowadzi się dochodzenia w sprawach o przestępstwa określone w art. 155, art. 156 § 2, art. 157a § 1, art. 165 § 2, art. 168, art. 174 § 2, art. 175, art. 181–184, art. 186, art. 201, art. 231 § 1 i 3, art. 240 § 1, art. 250a § 1–3, art. 265 § 3 oraz w rozdziale XXXVI, z wyjątkiem art. 297 i art. 300, i rozdziale XXXVII Kodeksu karnego”.

Z treści kazusu wynika, iż postępowanie przygotowawcze było prowadzone przeciwko Janowi K. m.in. o czyn z art. 312 k.k., który znajduje się w rozdziale XXXVII Kodeksu karnego. Prokurator w tej sprawie powinien zatem prowadzić śledztwo.

W dalszej kolejności należy wskazać na uchybienia Sądu Okręgowego w B. Przede wszystkim zaraz po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu sprawa powinna być skierowana na posiedzenie w trybie art. 339 § 3 pkt 3 k.p.k. w celu przekazania sprawy do sądu właściwego rzeczowo, *in concreto* Sądu Rejonowego w B. (art. 25 k.p.k.). Z treści kazusu nie wynika także, aby Sąd uprzedził oskarżonego o możliwej zmianie kwalifikacji prawnej zarzucanych mu czynów na podstawie art. 399 § 1 k.p.k.

Projekt sentencji wyroku

Sąd Rejonowy w B. orzeka:

- 1) przyjmując, że Jan. K. w dniu 1 lipca 2021 r. z otwartego samochodu osobowego, zaparkowanego w B. przy ul. M., należącego do nieustalonej osoby, dokonał kradzieży 100 fałszywych banknotów o nominale 100 zł, każdy o wartości 150 zł, kwalifikuje czyn jako wykroczenie z art. 119 § 1 k.w., i za to na podstawie art. 119 § 1 k.w. wymierza mu karę grzywny w wymiarze 300 (trzystu) zł;
- 2) oskarżonego Jana K. uznaje za winnego czynu zarzucanego mu w pkt 2 aktu oskarżenia, z tym ustaleniem, że działał także w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, tj. za winnego popełnienia występku z art. 310 § 2 w zw. z art. 286 § 1

- w zw. z art. 11 § 2 k.k., i za to w myśl art. 11 § 3 k.k. na podstawie art. 310 § 2 k.k. wymierza mu karę 1 (jednego) roku pozbawienia wolności;
- 3) na podstawie art. 33 § 1, 2, 3 k.k. wymierza oskarżonemu Janowi K. karę grzywny w wymiarze 30 (trzydziestu) stawek dziennych, przyjmując wymiar stawki dziennej za równoważny kwocie 20 (dwudziestu) zł;
 - 4) na podstawie art. 69 § 1 i art. 70 § 1 k.k. wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec oskarżonego Jana K. w pkt 2 wyroku warunkowo zawiesza na okres 3 (trzech) lat tytułem próby;
 - 5) na podstawie art. 72 § 1 pkt 4 k.k. zobowiązuje oskarżonego Jana K. do wykonywania w okresie próby pracy zarobkowej;
 - 6) na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązuje oskarżonego Jana K. do naprawienia w całości szkody wyrządzonej przestępstwem przez zapłatę na rzecz J.C., właściciela sklepu RTV w B., kwoty 3500 (trzech tysięcy pięciuset) zł w terminie 3 (trzech) miesięcy od uprawomocnienia się wyroku;
 - 7) na podstawie art. 44 § 2 k.k. orzeka przepadek dowodów rzeczowych opisanych w wykazie dowodów rzeczowych nr L/O/98213/564/10 poz. 45–67;
 - 8) Na podstawie art. 626 w zw. z art. 627 i art. 630 k.p.k. oraz art. 1, art. 2 ust. 1 pkt 4 i art. 3 ust. 1 u.o.s.k. obciąża oskarżonego Jana K. kosztami procesu w ½ części, w tym tytułem opłaty, kwotą 400 (czterystu) zł.

SSR

Kazus 2

PRZESTĘPSTWO CIĄGŁE A CIĄG PRZESTĘPSTW NA PRZYKŁADZIE WYSTĘPKU KRADZIEŻY

Jan K. w uzgodnieniu ze swoim kolegą Adamem M.:

- 1) w dniu 13.07.2021 r. w Z. dokonali kradzieży 25 litrów oleju napędowego o wartości 182,25 zł, działając na szkodę Ryszarda M., w ten sposób, że Jan K. wraz ze swym kolegą podjechał własnym samochodem na parking przy ul. P., przywożąc kanistry na olej, po czym Adam M. obserwował okolice parkingu, podczas gdy Jan K. za pomocą specjalnie przygotowanego przyrządu dokonał spustu paliwa z ciągnika siodłowego, który stał tam zaparkowany;
- 2) w nocy z dnia 19 na 20.07.2021 r. w miejscu jak wyżej w analogiczny sposób dokonali kradzieży 25 litrów oleju napędowego o wartości 182,25 zł na szkodę tego samego pokrzywdzonego, przy czym w tym przypadku spustu paliwa dokonał Adam M.;
- 3) w nocy z dnia 3 na 4.08.2021 r. na parkingu strzeżonym w Z. przy ul. P. dokonali wspólnie przy użyciu specjalnie przygotowanego przyrządu spuszczenia oleju napędowego w ilości 50 litrów o wartości 399 zł z niezabezpieczonego baku samochodu ciężarowego marki MAN na szkodę Ryszarda M.

W wyjaśnieniach złożonych w Prokuraturze Rejonowej w B. Jan K. i Adam M. przyznali się do opisanych wyżej czynów, podali daty poszczególnych zachowań, ilość pobranego paliwa oraz dodali, że już przy pierwszej kradzieży postanowili, iż jeśli będzie brakowało im paliwa albo pieniędzy, to powtórzą operację polegającą na spuszczeniu oleju na parkingu.

Zaproponuj kwalifikację prawną takiego zachowania w świetle przepisów prawa karnego oraz rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji.

Rozwiązanie

„Należy zdać sobie sprawę, że w rzeczywistości obiektywnej nie ma czynów w postaci jakichś odrębnych, oddzielonych od siebie aktów. Istnieją tylko tak czy inaczej zachowujący się ludzie i to ich zachowanie się, **będące przecież wyrazem ich nieprzerwanej egzystencji, jest pewną ciągłością, złożoną z najróżnorodniejszych**, zlewających się ze sobą przejawów aktywności i bierności (działań i zaniechań). W tej ciągłości [...] dopiero obserwator wyróżnia interesujące go fragmenty (wycinki) [...] i nazywa je «czynami». Ta niezwykle ważna okoliczność podkreśla dodatkowo konwencjonalność karnoprawnego pojęcia czynu, relatywizując i komplikując zarazem kwestię jego ekstensji i granic”¹.

„Powtarzalność zachowań, o której mowa w art. 12 k.k., nie jest niczym niezwykłym czy wyróżniającym się na tle całości regulacji prawa karnego materialnego. Przeciwnie, w sposób dorozumiany założenia ciągłości czynów (tj. wielości zachowań) ustawodawca przyjął we wszystkich przestępstwach trwałych, zbiorowych czy wieloetapowych. Uprawnione jest więc twierdzenie, że przestępstwo ciągłe odnosić się będzie przede wszystkim do tych typów przestępstw, które w swoich znamionach takiej ciągłości nie mają”².

W myśl art. 12 § 1 k.k. „Dwa lub więcej zachowań, podjętych w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, uważa się za jeden czyn zabroniony; jeżeli przedmiotem zamachu jest dobro osobiste, warunkiem uznania wielości zachowań za jeden czyn zabroniony jest tożsamość pokrzywdzonego”.

Z powyższego wynika, że do przypisania oskarżonemu czynu ciągłego konieczne jest łączne spełnienie następujących warunków: dopuszczenie się co najmniej dwóch zachowań, wystąpienie z góry powziętego zamiaru sprawcy oraz krótkich odstępów czasu pomiędzy poszczególnymi zachowaniami. W przypadku gdy przedmiotem zamachu jest dobro osobiste, dodatkowym warunkiem uznania wielości zachowań za jeden czyn zabroniony jest tożsamość pokrzywdzonego. Dopiero łączne spełnienie wyżej wymienionych przesłanek sprawia, że zachowanie sprawcy stanowi jednolitą całość, traktowaną jako jedna podstawa kwalifikacji prawnej, mimo że w jej skład wchodzi różnorakie czynności³.

Użycie przez ustawodawcę w treści tego przepisu zwrotu „dwa lub więcej zachowań”, a nie „dwa lub więcej czynów zabronionych”, było zabiegiem celowym. Trzeba bowiem wskazać, że w przypadku czynu ciągłego poszczególne działania sprawcy nie muszą

¹ M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys ujęcia...*, s. 159–160.

² S. Żółtek, *Z zagadnień prawnej problematyki powagi rzeczy osądzonej przestępstwa ciągłego – rozważania na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego* [w:] *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, t. 3, red. K. Ślęzak, W. Wróbel, Warszawa 2009, s. 183–201.

³ Wyrok SA w Lublinie z 6.07.2010 r., II AKa 55/10, KZS 2010/12, poz. 53.

w ogóle samodzielnie wyczerpywać znamion przedmiotowych danego czynu zabronionego tworzącego określony typ przępstwa⁴. Istotne jest wszak, aby suma jego działęń („zachowań”) wyczerpywała ustawowe znamiona zindywidualizowanego przępstwa opisanego w części szczególnej Kodeksu karnego⁵. W związku z tym, jeżeli kilka zachowań, z których każde wyczerpuje jednostkowo znamiona wykroczenia⁶, tworzy łącznie jeden czyn zabroniony będący przępstwem cięglym, to zachowania te tracę przymiot wykroczeń. Wprawdzie art. 10 § 1 k.w. zakłada możliwość odrębnego skazywania za wykroczenie i za przępstwo, gdy czyn będący wykroczeniem wyczerpuje jednocześnie znamiona przępstwa, to unormowania tego nie można odnieść do sytuacji, gdy kilka zachowań, z których każde wyczerpuje znamiona wykroczenia⁷, z uwagi na spełnienie wymogów określonych w art. 12 § 1 k.k. stanowi jednak jeden czyn zabroniony jako przępstwo⁸. W tym miejscu trzeba podkreślić, że czyn cięgly jest instytucją prawa materialnego, a nie procesowego, dlatego też stosowanie przepisu art. 12 § 1 k.k. jest uzależnione jedynie od spełnienia przez co najmniej dwa zachowania sprawcy przesłanek określonych w tym przepisie. Sąd nie ma zatem swobody decyzji, czy instytucję tę zastosuje. Musi ją stosować obligatoryjnie w razie stwierdzenia, że w danym stanie faktycznym spełnione zostały dotyczące jej warunki⁹. W dalszej kolejności w tym zakresie należy także podnieść, iż pod względem praktycznym znacznie częściej dochodzi do sytuacji, gdy w zakres czynu cięgłego wchodzą co najmniej dwa zachowania, z których każde realizuje znamiona takiego samego albo odrębnego typu przępstwa. Nie da się wykluczyć, że *in casu* może dochodzić do zawierania się w jednym czynie cięglym przępstw typu podstawowego, uprzywilejowanego i kwalifikowanego, a także form zjawiskowych lub stadialnych jednego typu przępstwa. Możliwy jest także kumulatywny zbieg przepisów ustawy, gdy jedno zachowanie jednocześnie wyczerpuje znamiona czynów określonych w kilku przepisach¹⁰.

Przyjęcie czynu cięgłego uzależnione jest od przesłanki podmiotowej (subiektywnej) w postaci z góry powziętego zamiaru oraz od przesłanek przedmiotowych, tj. krótkich odstępów czasu pomiędzy poszczególnymi zachowaniami oraz w wypadku zamachu na dobro osobiste – tożsamości pokrzywdzonego¹¹. Wektor podmiotowy – z góry powzięty

⁴ M. Rodzyńkiewicz, *Treść pojęcia czynu w prawie karnym jako efekt procedury modelowania* [w:] *Problemy odpowiedzialności karnej. Księga ku czci profesora Kazimierza Buchały*, red. Z. Ćwiakalski, M. Szwęczyk, S. Waltoś, A. Zoll, Kraków 1994, s. 211.

⁵ Wyrok SA w Lublinie z 16.04.2009 r., II AKa 56/09, LEX nr 508295.

⁶ Przykładowo kilka wykroczeń z art. 119 § 1 k.w., tj. kradzieży rzeczy o wartości nieprzekraczającej ¼ minimalnego wynagrodzenia.

⁷ Jednakże w takim wypadku trzeba ze szczególną ostrożnością podchodzić do zagędnienia, czy poszczególne wykroczenia popełnione były z podjętym z góry zamiarem albo czy pozostawały one we wzajemnym czasowo-przestrzennym związku, polegającym na identyczności lub podobieństwie okoliczności ich popełnienia (wyrok SN z 19.10.1976 r., I KR 185/76, OSNPG 1977/3, poz. 20).

⁸ Wyrok SN z 21.10.2010 r., V KK 291/10, OSNKW 2010/12, poz. 108.

⁹ Wyrok SA w Krakowie z 3.04.2007 r., II AKa 29/07, Prok. i Pr.-wkł. 2007/10, s. 22.

¹⁰ Wyrok SA w Łodzi z 12.10.2000 r., II AKa 155/00, Prok. i Pr.-wkł. 2001/5, s. 21.

¹¹ Wyrok SA w Gdańsku z 21.01.2004 r., II AKa 525/03, Apel.-Gda. 2004/1–2, poz. 109.

zamiar – należy utożsamiać ze znaczeniem wyrazu „zamiar”, które wynika z kontekstu art. 9 § 1 k.k.

W tym świetle zamiar jest świadomym faktem natury psychicznej, który warunkuje zachowanie sprawcy ukierunkowane na wykonanie określonej sekwencji czynności wywołujących określone zmiany w obiektywnej rzeczywistości¹². Z powyższego wynika, że konstrukcji czynu ciągłego nie stosuje się do zachowań nieumyślnych, ponieważ nie towarzyszy im wymagany przez ten przepis z góry powzięty zamiar bezpośredni (*dolus directus*) lub zamiar ewentualny (*dolus eventualis*) ich wykonania¹³. Zamiar sprawcy musi istnieć w kształcie obejmującym wszystkie zachowania składające się na czyn ciągły albo przed przystąpieniem do działania, albo co najmniej w chwili podjęcia pierwszego zachowania składającego się na ciąg. W przypadku czynu ciągłego sprawca realizuje bowiem przestępczy zamiar w kolejnych odsłonach, czy też „na raty”, jak to określa uzasadnienie projektu Kodeksu karnego¹⁴. „Z góry powzięty zamiar” oznacza zatem zamiar, który już w chwili jego powzięcia odnosi się do zindywidualizowanych, przynajmniej w ogólnych zarysach, zachowań oraz obejmuje wszystkie te zachowania, które składają się na czyn ciągły¹⁵. Z tych też powodów konstrukcja czynu ciągłego nie ma zastosowania do sytuacji, gdy sprawca przyjmuje plan prowadzenia wielorakiej działalności przestępczej, a następnie plan ten realizuje, podejmując każdorazowo, choćby w krótkich odstępach czasu, zamiar popełnienia kolejnego, innego już przestępstwa, w tym przestępstwa mającego charakter czynu ciągłego. Innymi słowy ogólny odnawialny zamiar dopuszczenia się co najmniej dwóch różnych czynów zabronionych nie odpowiada pojęciu z góry przyjętego zamiaru popełnienia jednego (konkretnego) przestępstwa, na którego wykonanie składa się więcej niż jedno zachowanie¹⁶.

Przedmiotowa przesłanka warunkująca zaistnienie czynu ciągłego w postaci podjęcia przez sprawcę co najmniej dwóch zachowań „w krótkich odstępach czasu” powinna być interpretowana w kontekście więzi podmiotowo-przedmiotowych uzasadniających uznanie poszczególnych zachowań za fragmenty większej całości, jaką jest przestępstwo ciągłe¹⁷. W doktrynie wskazuje się, że przesłanka „krótkich odstępów czasu” jest ograniczona przesłanką podmiotową „z góry powziętego zamiaru”, ponieważ dopiero obie łącznie charakteryzują zachowania składające się na czyn z art. 12 § 1 k.k. Model przestępstwa ciągłego zawarty w obowiązującym Kodeksie karnym zbudowany został

¹² Postanowienie SN z 25.11.2010 r., IV KK 168/10, OSNwSK 2010/1, poz. 2357.

¹³ Wyrok SN z 4.12.2008 r., III KK 242/08, Prok. i Pr.-wkl. 2009/4, s. 2.

¹⁴ A. Wąsek, *Czyn ciągły a przestępstwo ciągłe*, „Palestra” 1981/10–12, s. 52; A. Zoll, *Propozycje regulacji odpowiedzialności karnej w przypadku tzw. przestępstwa ciągłego*, PiP 1989/6, s. 99.

¹⁵ Postanowienie SN z 9.03.2006 r., V KK 271/05, OSNKW 2006/5, poz. 50; wyrok SA w Katowicach z 18.03.2010 r., II AKA 415/09, Prok. i Pr.-wkl. 2010/10, s. 6; wyrok SN z 3.12.1973 r., III KR 234/73, LEX nr 63842.

¹⁶ Postanowienie SN z 5.12.2008 r., IV KK 203/08, Prok. i Pr.-wkl. 2009/6, s. 2; wyrok SN z 5.02.2009 r., II KK 250/08, LEX nr 486552; postanowienie SA w Lublinie z 18.08.2010 r., II AKA 186/10, KZS 2011/10, poz. 47.

¹⁷ Postanowienie SN z 12.04.2007 r., WZ 7/07, OSNwSK 2007/1, poz. 817.

na podstawie jednoczynowej koncepcji przępstwa cięglego¹⁸. W jej świetle uznanie wielu zachowań za jeden czyn zabroniony prowadzi do stosowania zasad odpowiedzialności karnej do jednego przępstwa, a to bez wątpienia wymaga zbieżności czasowej poszczęólnych jego elementów. Podstawę prawnokarnego wartościowania stanowi bowiem kompleks zachowań, traktowany jako jedna, integralna i nierozzerwalna całość, natomiast suma tych zachowań stanowi właśnie jedno przępstwo¹⁹. W tym świetle zachowanie będące zewnętrznym przejawem jednego impulsu woli stanowi jeden czyn, niezależnie od liczby skutków tego zachowania oraz liczby naruszonych norm. Zachowania sprawcy powinny być bowiem zawsze postrzegane jako pewne *continuum*, niepodlegające sztucznemu dzieleniu na płaszczyźnie normatywnej²⁰.

Sąd Najwyższy, wypowiadając się w swoich judykatach na temat przyjętego w art. 12 k.k. kryterium „krótkich odstępów czasu”, podkreślał, że jest ono wyjątkowo nieostre, przez co wywołuje liczne kontrowersje i rozbieżności, zarówno w teorii, jak i w praktyce. W jednym ze swoich orzeczeń SN wskazał, że zaistnienie czynu cięglego jest możliwe, gdy pomiędzy poszczęólnymi zachowaniami sprawcy istnieje maksymalnie kilkumiesięczny odstęp czasowy²¹. Ponadto w orzecznictwie wykrystalizował się pogląd, iż wskazówką interpretacyjną dla wykładni art. 12 k.k. powinien być art. 6 § 2 k.k.s.²², który stanowi, że „za krótki odstęp czasu uważa się okres do 6 miesięcy”. Zapatrywanie to opiera się na założeniu, iż identycznym pojęciom użytym w dwóch pokrewnych aktach prawnych nie można nadawać odmiennego znaczenia.

Mając powyższe na względzie, należy stwierdzić, że granice czasowe czynu cięglego wyznaczają początek pierwszego i zakończenie ostatniego z zachowań, jeśli wszystkie zostały podjęte ze z góry powziętym zamiarem²³. Przy braku wskazania w przypisanym czynie cięglym konkretnej daty (lub innego punktu czasowego) ostatniego miesiąca,

¹⁸ W Kodeksie karnym z 1969 r. funkcjonował jeden „czyn cięgly”, który na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. został rozbity na dwie odrębne instytucje, tj. „czyn cięgly” (art. 12 k.k.) oraz „ciąg przępstw” (art. 91 § 1 k.k.).

¹⁹ Postanowienie SN z 25.11.2010 r., IV KK 168/10; G. Bogdan i in., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, red. A. Zoll, LEX 2004, art. 11; P. Kardas, *Zasady odpowiedzialności za przępstwo popełnione w warunkach ciągłości w świetle regulacji nowego polskiego Kodeksu karnego z 1997 r.*, CzPKiNP 1999/1, s. 71; wyrok SA w Katowicach z 25.02.2010 r., II AKa 350/09, Prok. i Pr.-wkl. 2010/10, s. 5.

²⁰ Wyrok SA w Gdańsku z 20.04.2011 r., II AKa 80/11, POSAG 2011/2, poz. 163–177.

²¹ Wyrok SN z 29.09.2010 r., III KK 60/10, Prok. i Pr.-wkl. 2011/3, s. 3; wyrok SN z 1.02.2006 r., II KK 127/05, LEX nr 173663; uchwała SN z 29.10.2002 r., I KZP 30/02, OSNKW 2002/11–12, poz. 89; uchwała SN z 21.11.2001 r., I KZP 29/01, OSNKW 2002/1–2, poz. 2; postanowienie SN z 27.02.2002 r., II KKN 410/00, LEX nr 567768; wyrok SN z 18.09.2003 r., III KK 294/03, OSNwSK 2003/1, poz. 1997; wyrok SN z 15.11.2005 r., IV KK 258/05, OSNKW 2006/4, poz. 35; postanowienie SN z 1.04.2003 r., IV KZ 9/03, OSNwSK 2003/1, poz. 685.

²² Wyrok SA w Katowicach z 8.12.2010 r., II AKa 192/10, LEX nr 785442; odmienne stanowisko w tej sprawie wyraził A. Zoll, według którego „krótkie odstępy czasu” to okres od kilku minut do kilkunastu dni (K. Buchała i in., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, red. K. Buchała, A. Zoll, Kraków 1998, s. 130; por. także wyrok SN z 5.04.2000 r., V KKN 41/00, Prok. i Pr.-wkl. 2001/2, s. 3).

²³ Wyrok SA w Katowicach z 28.07.2011 r., II AKa 244/11, LEX nr 1001368.

podanego w wyroku jako końcowy moment działania sprawcy, jako czas popełnienia tego przestępstwa, w rozumieniu art. 6 § 1 k.k., traktować należy ostatni dzień tego miesiąca²⁴.

Druą przesłanka przedmiotowa warunkująca możliwość zaistnienia konstrukcji z art. 12 § 1 k.k., tj. tożsamość pokrzywdzonego, która wchodzi w grę w razie zamachu na dobro osobiste, nie budzi poważniejszych wątpliwości ani w teorii, ani w praktyce orzeczniczej. Należy oczywiście wskazać, że ustalenie desygnatów pojęcia dobra osobistego na podstawie legalnej wykładni norm prawa karnego jest utrudnione, ponieważ Kodeks karny nie zawiera ustawowej definicji tego określenia. Konieczne jest zatem posłużenie się normami prawa cywilnego, czyli art. 23 k.c., który stanowi wprost, że „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa [...]”. W świetle powyższego nie ulega wątpliwości, że w razie gdy przedmiotem zamachu jest jedno z wymienionych w art. 23 k.c. dóbr, tożsamość pokrzywdzonego (atakowanego) stanowi warunek konieczny przyjęcia konstrukcji czynu ciągłego²⁵.

Czyn ciągły w rozumieniu art. 12 § 1 k.k. jest konstrukcją, dla której podstawę stanowi założenie tzw. prawnej jedności czynu, czyli uznanie, że kilka czynów w znaczeniu faktycznym (zwanych przez przepis „zachowaniami”) podjętych dla realizacji z góry powziętego zamiaru uważa się za jeden czyn zabroniony w znaczeniu prawnym. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, że przyjęcie tej koncepcji rodzi określone konsekwencje praktyczne w zakresie kwalifikacji prawnej czynu wówczas, gdy każde z zachowań realizuje znamiona odrębnego typu przestępstwa. W takiej sytuacji zachodzi zbieg przepisów. W zależności od tego, czy naruszone danym czynem przepisy pozostają względem siebie w stosunku krzyżowania się, czy podrzędności, można mówić o zbiegu rzeczywistym albo zbiegu pozornym lub pomijalnym. W wypadku zbiegu pozornego lub pomijalnego czyn sprawcy podlega zawsze kwalifikacji na podstawie tylko jednego przepisu²⁶. Przy zbiegu rzeczywistym w grę wchodzi natomiast kumulatywna kwalifikacja prawna (art. 11 § 2 k.k.)²⁷.

Przyjęcie poglądu, iż czyn ciągły pod względem normatywnym traktowany jest jako jeden czyn zabroniony, stanowiący jednolitą całość i podlegający osądowi jako jedno przestępstwo, ma doniosłe skutki procesowe. W doktrynie i orzecznictwie panuje zgodność co do tego, że w sytuacji gdy wyniki przewodu sądowego nie stwarzają podstaw do uznania, iż oskarżony dopuścił się przestępstwa ciągłego w zakresie zarzucanym mu

²⁴ Postanowienie SN z 27.09.2011 r., III KK 89/11, LEX nr 1124779.

²⁵ Wyrok SA w Katowicach z 12.02.2004 r., II AKA 15/04, KZS 2005/5, poz. 70.

²⁶ Wyrok SN z 8.10.1977 r., Rw 281/77, OSNKW 1977/10–11, poz. 122.

²⁷ Wyrok SN z 31.10.1980 r., Rw 369/80, OSP 1981/12, poz. 227; wyrok SA w Łodzi z 12.10.2000 r., II AKA 155/00; wyrok SA w Gdańsku z 21.01.2004 r., II AKA 525/03; wyrok SA w Łodzi z 13.03.2008 r., II AKA 17/08, Prok. i Pr.-wkl. 2009/5, s. 29.

aktem oskarżenia, sąd *meriti* nie może uniewinnić go z poszczęólnych fragmentów przępstwa cięlego, lecz eliminując te fragmenty z opisu czynu, „powinien wyjaśnić” w uzasadnieniu, dlaczego przypisany oskarżonemu czyn cięgły nie obejmuje wszystkich pojedynczych zachowań składających się na przępstwo cięgle²⁸. Co więcej, istota czynu cięlego powoduje, że nie jest możliwe prowadzenie postępowania wtedy, gdy miałyby ono dotyczyć zachowania będącego elementem i mieszczącego się w ramach czasowych czynu cięlego, za który sprawca został prawomocnie skazany. W tej sytuacji bowiem złamana zostałaby negatywna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osędzanej (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.).

Zgodnie z art. 91 § 1 k.k. „Jeżeli sprawca popełnia w krótkich odstępach czasu, z wykorzystaniem takiej samej sposobności, dwa lub więcej przępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przępstw, sąd orzeka jedną karę określoną w przepisie stanowiącym podstawę jej wymiaru dla każdego z tych przępstw, w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę”.

Opisana powyżej konstrukcja prawna cięgu przępstw została umieszczona w rozdziale dotyczącym zasad wymiaru kary w przypadku tzw. realnego (rzeczywistego) zbiegu przępstw. Z takim zbiegiem mamy do czynienia wtedy, gdy sprawca kilkoma czynami popełnia nie jedno, lecz kilka przępstw, a każde realizujące nowy zamiar przępstny. Przepis ten umożliwia, w przypadku spełnienia określonych w nim przesłanek, uproszczone orzekanie o karze. „Oskarżonego uznaje się za winnego konkretnych przępstw, bez potrzeby orzekania kar jednostkowych za każde z przypisanych mu przępstw”²⁹. W sytuacji przyjęcia cięgu przępstw przed wymierzeniem, zgodnie z treścią art. 91 § 1 k.k., jednej kary niezbędne jest najpierw wyodrębnienie przez sąd orzekający poszczęólnych zachowań sprawcy jako oddzielnych przępstw, następnie dokonanie kwalifikacji prawnej każdego zachowania oddzielnie, wreszcie orzeczenie o jego winie co do każdego wyodrębnionego w opisany wyżej sposób przępstwa³⁰.

Podstawową przesłanką zaistnienia konstrukcji cięgu przępstw jest popełnienie przez sprawcę co najmniej dwóch przępstw. Zwrot ten wskazuje jednoznacznie, iż w przeciwieństwie do czynu cięlego cięgu przępstw nie mogą stworzyć dwa wykroczenia, które wspólnie mogą stanowić typ określonego przępstwa, ani przępstwo, ani wykroczenie³¹.

²⁸ Wyrok SN z 29.10.2009 r., V KK 145/09, LEX nr 550543; postanowienie SN z 12.06.2007 r., V KK 179/07, OSNKW 2008/1, poz. 3; wyrok SN z 2.03.1984 r., III KR 28/84, OSNKW 1984/9–10, poz. 89; wyrok SN z 7.02.1979 r., IV KR 5/79, OSNKW 1979/6, poz. 75.

²⁹ Wyrok SA w Katowicach z 2.12.2010 r., II AKa 393/10, KZS 2011/5, poz. 70; A. Marek, *Komentarz do kodeksu karnego. Część ogólna*, Warszawa 1999, s. 255; K. Buchała i in., *Kodeks karny. Część ogólna...*, red. K. Buchała, A. Zoll, s. 569.

³⁰ Wyrok SA w Szczecinie z 16.11.2006 r., II AKa 148/06, LEX nr 1399851.

³¹ Wyrok SN z 16.11.2009 r., V KK 131/09, OSNwSK 2009/1, poz. 2260.

Kolejnym warunkiem zakwalifikowania kilku przestępstw pozostających w realnym zbiegu z art. 91 § 1 k.k. jest wymóg tożsamości kwalifikacji prawnej każdego z nich³². Przesłanka ta nie wynika jednak wprost z treści przepisu³³. Dopiero wykładnia gramatyczna przepisu art. 91 § 1 *in fine* k.k. uzasadnia bowiem pogląd, że przesłanka tożsamości kwalifikacji prawnej jest spełniona wtedy, gdy podstawą wymiaru kary za ciąg przestępstw oraz za poszczególne czyny wchodzące w jego skład jest ten sam przepis ustawy karnej, w razie bowiem przyjęcia ciągu przestępstw sąd zobowiązany jest wymierzyć jedną karę na podstawie przepisu stanowiącego podstawę kwalifikacji każdego z przestępstw składających się na ciąg³⁴. W myśl art. 91 § 3 k.k. w przypadku przestępstw kwalifikowanych kumulatywnie warunek tożsamości kwalifikacji prawnej dotyczy tylko tego przepisu, który stanowiłby podstawę wymiaru kary za każde przestępstwo, gdyby kary były wymierzane z osobna na podstawie treści art. 11 § 3 k.k. Dopuszczalne jest zatem przyjęcie ciągu przestępstw, gdy jedno z nich realizować będzie znamiona typu „X”, a drugie znamiona typu „X” w zw. z „Y” w zw. z art. 11 § 2 k.k., pod warunkiem że podstawą wymiaru kary będzie przepis określający typ „X”.

W dalszym ciągu nie jest możliwe łączenie w jeden ciąg przestępstw przypadków, gdy jedno zachowanie wyczerpuje znamiona typu podstawowego, inne zaś typu kwalifikowanego lub uprzywilejowanego³⁵. W analogiczny sposób należy potraktować postacie sprawcze i zjawiskowe (podżeganie lub pomocnictwo) przestępstwa, które także nie mogą tworzyć ze sobą ciągu przestępstw ze względu na różne okoliczności powtarzalne dające sposobności ich popełnienia³⁶. W tym miejscu trzeba jednak zaznaczyć, że przestępstwa popełnione w formie dokonania i usiłowania mogą wchodzić w skład jednego ciągu przestępstw w rozumieniu art. 91 § 1 k.k.³⁷

Kolejną przesłanką, która pozwala na przyjęcie konstrukcji ciągu przestępstw, jest zaistnienie takiej samej sposobności do popełnienia każdego przestępstwa wchodzącego w zakres tej konstrukcji prawnej. „Wykorzystanie tej samej sposobności, to wykorzystanie tej samej sytuacji (powtarzającej się), w której się sprawca znajduje, a która mu stwarza sposobność do popełniania przestępstwa. W tym wypadku zamiar (przestępny) „odnawia” się za każdym razem, skoro tylko ułatwia go powtarzająca się sposobność, taka sama jak poprzednio (a nie podobna)”³⁸. Zwrotu „z wykorzystaniem takiej samej sposobności” nie można utożsamiać ze znamionami modalnymi tworzącymi typ dane-

³² Wyrok SA w Katowicach z 14.09.2006 r., II AKa 240/06, KZS 2007/1, poz. 53.

³³ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Czyn ciągły i ciąg przestępstw w kodeksie karnym z 1997 r.* [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 20, s. 99.

³⁴ Wyrok SA w Katowicach z 30.10.2008 r., II AKa 266/08, Prok. i Pr.-wkl. 2009/6, s. 42; odmiennie J. Majewski, *Glosa do uchwały SN z 11.08.2000 r.*, I KZP 17/00, „Palestra” 2001/1–2, s. 242.

³⁵ Wyrok SA w Lublinie z 17.04.2007 r., II AKa 81/07, KZS 2007/9, poz. 55; wyrok SA w Krakowie z 1.06.2000 r., II AKa 81/00, KZS 2000/7–8, poz. 43; wyrok SA w Krakowie z 8.04.1999 r., II AKa 34/99, KZS 1999/5, poz. 33.

³⁶ Postanowienie SN z 17.06.2003 r., II KK 304/02, OSNwSK 2003/1, poz. 1302.

³⁷ Wyrok SA w Katowicach z 30.12.2009 r., II AKa 324/09, KZS 2010/3, poz. 53.

³⁸ S. Baniak, *Prawo karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 59.

go przestępstwa³⁹, dotyczy on bowiem takiej samej sytuacji faktycznej (obiektywnych okoliczności), która doprowadziła sprawcę do popełnienia drugiego i kolejnego przestępstwa. Na marginesie należy zauważyć, iż uzależnienie zaistnienia ciągu przestępstw od „wykorzystania przez sprawcę takiej samej sposobności”, a nie popełnienia przez niego drugiego i kolejnych przestępstw „w podobny sposób” (jak to miało miejsce do 1.07.2015 r.), bezsprzecznie zbliża ciąg przestępstw do sytuacji regulowanej czynem ciągłym, określonym w art. 12 k.k., eliminując niejednokrotnie łagodniejszy sposób ukształtowania możliwej do orzeczenia kary w sytuacji czynu ciągłego w porównaniu do orzekania jednej kary łącznej przy zbiegu przestępstw.

Ze względu na fakt, iż art. 91 § 1 k.k., w przeciwieństwie do art. 12 k.k., nie zawiera wymogu istnienia „z góry powziętego zamiaru”, ciąg przestępstw mogą tworzyć zarówno przestępstwa umyślne, jak i nieumyślne⁴⁰.

W zakresie zdefiniowania przedmiotowej przesłanki z art. 91 § 1 k.k. w postaci popełnienia co najmniej dwóch przestępstw „w krótkich odstępach czasu” autorzy odsyłają do rozważań poczynionych w tym względzie odnośnie do analogicznego znamienia czynu ciągłego.

Artykułem 38 pkt 2 ustawy z 19.06.2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2022 r. poz. 171) do Kodeksu karnego dodano art. 57b.

Zgodnie z treścią art. 57b k.k., skazując za przestępstwo określone w art. 12 § 1, sąd wymierza karę przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia do podwójnej wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia. Unormowanie to wprowadziło więc kolejną instytucję obligatoryjnego, nadzwyczajnego obostrzenia kary. „Przepis art. 57b k.k. zastrza każdy wymiar kary, niezależnie od tego, jaka kara jest przewidziana za dany typ przestępstwa. Sąd w obliczu ustalenia, że sprawca popełnił przestępstwo ciągle, jest obowiązany wymierzyć karę powyżej dolnej granicy (a więc co najmniej o jedną jednostkę wymiaru) i nie jest władny zejść poniżej tego progu. Jednakże w przypadku zbiegu nadzwyczajnego obostrzenia kary w trybie art. 57b k.k. i nadzwyczajnego złagodzenia kary sąd jest uprawniony do nadzwyczajnego złagodzenia kary. Sąd nie jest tu również władny orzec kary zamiennej w trybie art. 37a k.k. ani odstąpić od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k. W przypadku gdy przestępstwo zagrożone jest karą alternatywną bądź alternatywno-

³⁹ J. Lachowski, *Glosa do uchwały SN z 11.08.2000 r., I KZP 17/00*, M. Praw. 2001/16; wyrok SA w Lublinie z 26.11.2002 r., II AKa 245/02, Prok. i Pr.-wkł. 2004/2, s. 14.

⁴⁰ P. Kardas [w:] G. Bogdan i in., *Kodeks karny. Część ogólna...*, t. 1, red. A. Zoll, art. 91 k.k.; odmiennie G. Rejman, która wskazała, iż w skład ciągu przestępstw mogą wchodzić jedynie przestępstwa umyślne, tj. takie, którym towarzyszy określony zamiar (E. Bieńkowska i in., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman, Warszawa 1999, s. 1237).

-kumulatywną, sąd jest natomiast uprawniony do wyboru rodzaju kary (przy zastosowaniu kodeksowych dyrektyw) i obowiązany do orzeczenia jej w wymiarze nadzwyczajnie obostrzonym. Górna granica sankcji za przępstwo popełnione w warunkach art. 12 k.k. została podwyższona w sposób bardzo znaczący – do podwójnej wysokości. Wypada stanąć na stanowisku, że jest to granica nieproporcjonalna, zbyt wygórowana i nieznaająca zastosowania do żadnej innej kategorii sprawców. W pryzmacie systemowym należy wskazać, że kodeks nawet wobec multirecydywistów, osób, które z popełniania przępstw uczyniły sobie stałe źródło dochodu, sprawców działających w zorganizowanych grupach lub związkach przępczych czy sprawców przępstw o charakterze terrorystycznym przewiduje zwiększenie górnej granicy ustawowego zagrożenia załedwie o połowę. Nie można natomiast tracić z pola widzenia, że to przepis art. 38 § 2 k.k. zakreśla ogólne dopuszczalne granice kary nadzwyczajnie obostrzonej i sąd, nawet w oparciu o art. 57b k.k., nie może poza te granice wykroczyć⁴¹.

Ustawą z 4.10.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2077) dodano § 2 do art. 12 k.k. W myśl tego przepisu „Odpowiada jak za jeden czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przępstwa ten, kto w krótkich odstęпах czasu, przy wykorzystaniu tej samej albo takiej samej sposobności lub w podobny sposób popełnia dwa lub więcej umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, jeżeli łączna wartość mienia uzasadnia odpowiedzialność za przępstwo”. W doktrynie wskazuje się, że przepis ten w gruncie rzeczy należy nie do prawa karnego w jego ścisłym rozumieniu, lecz do prawa wykroczeń. Stanowi bowiem rozwiązanie szczególnego przypadku zbiegu wykroczeń, a zatem *lex specialis* w odniesieniu do art. 9 § 2 k.w. Tworzy postać rzeczywistego zbiegu wykroczeń, charakteryzującego się określonymi cechami, podobnymi w ogólnych zarysach do ciągu przępstw. Składające się nań zachowania nie będą stanowiły przępstwa, lecz pozostaną wykroczeniami, a jedynie odpowiedzialność za nie będzie ukształtowana tak jak za przępstwo⁴². Analizowany przepis tworzy zatem postać rzeczywistego zbiegu wykroczeń, charakteryzującego się określonymi cechami, podobnymi w ogólnych zarysach do ciągu przępstw. Być może będzie zatem uprawnione określenie go mianem ciągu wykroczeń⁴³.

Zgodnie z treścią art. 12 § 2 k.k. przesłanką zastosowania tego przepisu nie jest z góry powzięty zamiar. Jeśli bowiem wszystkie wykroczenia przeciwko mieniu sprawca podejmie z góry powziętym zamiarem, to podstawą oceny prawnokarnej jego zachowania będzie przepis art. 12 § 1 k.k.⁴⁴ Konieczne jest natomiast to, aby sprawca dopuścił się co

⁴¹ I. Zgoliński [w:] V. Konarska-Wrzošek i in., *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, LEX 2020, art. 57b k.k.

⁴² M. Kulik [w:] M. Mozgawa i in., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX 2021, art. 12 k.k.

⁴³ J. Giezek [w:] J. Giezek i in., *Kodek karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, LEX 2020, art. 12 k.k.

⁴⁴ Należy zatem uznać, że art. 12 § 2 k.k. stanowi uzupełnienie art. 12 § 1 k.k. i znajduje zastosowanie do sytuacji, gdy ze względu na niespełnienie przesłanki podmiotowej połączenie kilku pojedynczych wykroczeń przeciwko mieniu nie jest możliwe, a równocześnie w sprawie spełnione będą przesłanki przedmiotowe

najmniej dwóch umyślnych wykroczeń skierowanych przeciwko mieniu (np. art. 119, 122, 124 k.w.), przy czym łączna wartość tego mienia musi uzasadniać odpowiedzialność za przestępstwo (jego wartość musi przekraczać co do zasady 500 zł⁴⁵). Co do zasady powinny to być wykroczenia jednorodne⁴⁶, „[...] tj. wykorzystywanie tych samych rodzajowych odmian czynów zabronionych przeciwko mieniu, mających identycznie ukształtowane znamiona podmiotu, strony podmiotowej, przedmiotu oraz strony przedmiotowej, różniących się jedynie wartością przedmiotu zamachu”⁴⁷. Trzeba jednak zaznaczyć, iż „[...] istnieją przypadki, w których na gruncie Kodeksu wykroczeń kwalifikacja prawna i postać zachowania są różne, gdy na gruncie Kodeksu karnego zachowania te są identycznie kwalifikowane. Chodzi np. o kradzież zwykłą i kradzież ogrodową, które na gruncie Kodeksu wykroczeń są różnymi czynami, ale w obu wypadkach mamy do czynienia z zachowaniem, które będąc przestępstwem, byłoby kwalifikowane z tego samego przepisu ustawy, przez pryzmat tych samych ustawowych znamion. Wydaje się, że w takich wypadkach art. 12 § 2 k.k. powinien mieć zastosowanie. Natomiast nie powinien mieć zastosowania tam, gdzie zarówno na gruncie Kodeksu karnego, jak i Kodeksu wykroczeń zachowania nie są jednorodne”⁴⁸.

Odnosnie do sposobności popełnienia wykroczeń przeciwko mieniu przez sprawcę zwraca się uwagę na to, że działanie z wykorzystaniem tej samej sposobności podejmowane jest w określonych warunkach zewnętrznych, ułatwiających popełnienie tych czynów, a sprawca działa, wykorzystując te okoliczności. Istnienie tej samej sposobności oznacza, że trwa ona i nie zmienia się w czasie popełniania wszystkich wykroczeń, natomiast wykorzystanie takiej samej sposobności polega na zaistnieniu okresowo (periodycznie) okoliczności podobnych do tych, które poprzednio zostały przez sprawcę wykorzystane⁴⁹. „Popełnienie wykroczeń w podobny sposób nawiązuje do przesłanki ciągu przestępstw przyjmowanej do czasu modyfikacji z 20.02.2015 r. W tym zakresie można odwołać się do interpretacji tej przesłanki na gruncie art. 91 § 1 k.k. W szczególności trzeba podkreślić, że przesłanka ta nie jest tożsama z przesłanką podobieństwa wykroczeń, oznacza szczególną charakterystykę popełnienia wykroczeń o identycznej kwalifikacji. Popełnienie wykroczeń w podobny sposób to dopuszczenie się zachowań mających pewne cechy zgodne, wzajemnie się przypominających, zbliżonych w swym charakterze czy prawie jednakowych. Warto dodać, że określenie to odnosi się do charakterystyki zachowania sprawcy w zakresie nieobjętym znamionami umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, jakie każde z zachowań składających się na czyn ciągły realizuje. Wykroczenia popełnione w podobny sposób to wykroczenia popełnione w ta-

wskazane w art. 12 § 2 k.k. (M. Grzesik, *Czyn ciągły i inne mechanizmy redukcyjne w przypadku jednoczynowego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem*, CzoPKiNP 2019/4, s. 118).

⁴⁵ J. Lachowski [w:] V. Konarska-Wrzošek i in., *Kodeks karny...*, red. V. Konarska-Wrzošek, art. 12 k.k.

⁴⁶ Ł. Pohl [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2019, art. 12 § 2 k.k., teza 39.

⁴⁷ J. Giezek [w:] J. Giezek i in., *Kodeks karny. Część ogólna...*, red. J. Giezek, LEX 2020, art. 12 k.k.

⁴⁸ M. Kulik [w:] M. Mozgawa i in., *Kodeks karny...*, red. M. Mozgawa, art. 12 k.k.

⁴⁹ Wyrok SA w Białymstoku z 4.06.2020 r., II AKa 30/20, LEX nr 3052773; wyrok SN z 21.01.1974 r., III KR 356/73, LEX nr 18767; M. Kulik [w:] M. Mozgawa i in., *Kodeks karny...*, red. M. Mozgawa, art. 12 k.k.

kich okolicznościach, które występują w odniesieniu do każdego z nich i jednocześnie nie zostały już uwzględnione w ustawowym zestawie znamion danego typu wykroczenia”⁵⁰.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że każde z pojedynczych zachowań Jana K. i Adama M. realizowało zaledwie znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 k.w., ponieważ wartość skradzionego przez nich paliwa za każdym razem nie przekraczała granicznej kwoty 500 zł. Tym niemniej, jak wcześniej wskazano, całościowa analiza ich działań pokazuje, że spełniły one warunki przestępstwa ciągłego z art. 12 § 1 k.k. Były to bowiem zachowania w zasadzie jednorodne, popełnione w krótkich odstępach czasu (w ciągu 21 dni) i w wyniku z góry powziętego zamiaru. Łączna wartość skradzionego przez nich paliwa przekroczyła ponadto kwotę 500 zł. W związku z powyższym swoim działaniem wyczerpali oni znamiona występku kradzieży z art. 278 § 1 k.k.

W realiach niniejszej sprawy należy także rozstrzygnąć, jaki wpływ na ocenę zachowania Jana K. i Adama M. miał fakt, że w trakcie podejmowanych przez siebie bezprawnych działań zamieniali się oni rolami, tzn. raz jeden spuszczał paliwo, a drugi stał na czatach, i na odwrót. Analiza opisanego w kazusie stanu faktycznego, a w szczególności treści wyjaśnień oskarżonych, prowadzi do wniosku, iż byli oni współsprawcami przestępstwa z art. 278 § 1 w zw. z art. 12 § 1 k.k. W konstrukcji współsprawstwa każdy ze sprawców odpowiada za zrealizowanie całości przestępstwa wspólnie i w porozumieniu, a więc odpowiada także za te elementy czynu, których sam nie zrealizował. Dla odpowiedzialności każdego z nich zasadnicze znaczenie ma bowiem zakres łączącego ich porozumienia, które spaja w jedność zachowania poszczególnych współdziałających. Nie ma przy tym znaczenia, kiedy sprawcy to porozumienie zawarli. Do konsensusu mogą dojść zarówno przed przystąpieniem do realizacji wspólnego wykonania przestępstwa, jak i w trakcie jego wykonywania. Najpóźniej może do tego dojść w momencie realizacji działań sprawczych⁵¹.

Z ustalonego stanu faktycznego wynika, iż Jan K. i Adam M. weszli w porozumienie, że wspólnie będą kraść paliwo z zaparkowanego pojazdu. Co prawda dwa razy każdy z nich miał inną rolę w akcji przestępnej, jednak wynikało to z porozumienia pomiędzy nimi. Ponadto działanie osoby stojącej na czatach, zważywszy na okoliczności popełnienia przestępstwa (parking ogólnie dostępny), w zasadniczy sposób wpływało na powodzenie przestępczego przedsięwzięcia.

W tym miejscu należy poczynić kilka uwag na temat kwalifikacji prawnej czynu jako wypadku mniejszej wagi. W tym zakresie trzeba odwołać się do poglądów orzecznictwa, zgodnie z którymi wypadek przestępstwa mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy znamiona przestępstwa, przede wszystkim przedmiotowe, cechują się niewysoką społeczną

⁵⁰ J. Giezek, P. Kardas, *Nowe uregulowania ciągłości popełnienia przestępstwa i wykroczenia (art. 12 § 2 k.k. i art. 10a k.w.)*, „Palestra” 2019/1–2, s. 50.

⁵¹ Wyrok SA w Krakowie z 15.04.2008 r., II AKa 210/07, KZS 2008/6, poz. 38.

szkodliwością, zaś jego sprawca nie jest na tyle niebezpieczny dla społeczeństwa, aby stosować w stosunku do niego zwykłą karę przewidzianą za popełnione przez niego przestępstwo⁵². Oceny tej nie należy wiązać z osobowością sprawcy ani z trybem jego życia, zachowaniem po popełnieniu przestępstwa czy z nagminnością takich czynów, nie są to bowiem znamiona przestępstwa⁵³.

Mając na względzie, że zasadną kwalifikacją prawną czynu zarzucanego Janowi K. i Adamowi M. jest art. 278 § 1 i 3 w zw. z art. 12 § 1 k.k., który to czyn zagrożony jest sankcją alternatywną w postaci kary grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, sąd orzekający w zakresie wymiaru kary powinien wziąć pod uwagę treść dyspozycji przepisu art. 57b k.k. „Przepis art. 57b k.k. nie ogranicza sądu w przedmiocie wyboru rodzaju kary, jeśli typ przestępstwa, za który skazuje się sprawcę jest zagrożony sankcją alternatywną. Jedyne ograniczenie, które wynika z art. 57b k.k. sprowadza się do konieczności orzeczenia rodzaju kary przewidzianej za przypisane sprawcy przestępstwo, a to oznacza, że jest niedopuszczalne zastosowanie instytucji kary zamiennej w oparciu o dyrektywę szczególną z art. 37a k.k., ani instytucji odstąpienia od wymierzenia sprawcy kary, w oparciu o dyrektywę szczególną przewidzianą w art. 59 k.k.. Jeżeli typ przestępstwa przypisany sprawcy jest zagrożony wyłącznie karą pozbawienia wolności albo karą pozbawienia wolności i grzywny to ten rodzaj kary (kar) sąd będzie miał obowiązek orzec stosując dodatkowo mechanizm nadzwyczajnego obostrzenia kary. Jeśli typ przestępstwa przypisany sprawcy będzie zagrożony sankcją alternatywną albo alternatywno-kumulatywną to sąd mając na uwadze ogólne dyrektywy wymiaru kary z art. 53 k.k. i dyrektywy szczególne z art. 54 k.k. będzie mógł wybrać którąś z grożących kar kierując się swobodnym uznaniem i orzec ją w wymiarze nadzwyczajnie obostrzonym, stosując sposób obostrzenia wskazany w art. 57b k.k.”⁵⁴. „Orzeczenie kary powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia oznacza w przypadku kary pozbawienia i ograniczenia wolności podniesienie ich co najmniej o 1 miesiąc (minimum to 2 miesiące), a w przypadku kary grzywny – orzeczenie jednej stawki dziennej więcej, niż wynikałoby to z dolnej granicy ustawowego zagrożenia (minimum 11 stawek dziennych). Odnosnie do górnej granicy kary, to ta ulega podwojeniu z uwzględnieniem jednak art. 38 § 2 k.k. (który jako górną granicę kar nadzwyczajnie obostrzonych wskazuje 810 stawek dziennych grzywny, 2 lata ograniczenia wolności lub 20 lat pozbawienia wolności)”⁵⁵. W świetle zaprezentowanej uprzednio argumentacji Sąd Rejonowy w B., gdyż ten jest właściwy do rozpoznania sprawy, w przypadku udowodnienia im winy jest zobligowany wydać wyrok następującej treści.

⁵² Wyrok SA w Krakowie z 6.11.2008 r., II AKa 163/08, KZS 2008/12, poz. 33.

⁵³ Wyrok SA w Krakowie z 21.12.2006 r., II AKa 227/06, KZS 2007/3, poz. 41.

⁵⁴ V. Konarska-Wrzošek [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2021, art. 57b k.k.

⁵⁵ S. Żółtek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. 1, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Legalis 2021, art. 57b k.k.